

Заедно за природата

Граждани за зелено бъдеще

Тема: Туристическите маршрути - правна рамка, стандарт за обозначаване, добри практики и проблеми в България

Лектор: Васил Тодев

Първи семинар за повишаване капацитета на граждани, заинтересовани местни и централни администрации, насочени към актуалните проблеми при управлението на околната среда, гр. Велинград, 18.05 - 22.05.2026 г.

Изготвено с подкрепата на Швейцарско-българската програма за сътрудничество, Механизъм за гражданска ангажираност и прозрачност (МГАП) 2024-2029. Изразените възгледи и мнения са изцяло на автора и не отразяват непременно тези на правителствата на Швейцария и България.

Туристическите маршрути в България

Системна диагноза: Регулация, инфраструктура и правни парадокси

Структурен анализ на националната мрежа

Резюме: Крехкият баланс на системата

Дефицит на системата

Националната мрежа съществува в състояние на системен дефицит. Липсва устойчив държавен модел за ежегодна поддръжка и единен дигитален регистър.

Гръбнакът на планината

Над 80% от реалната физическа поддръжка на терен (опресняване на боя, разчистване, табели) се извършва от доброволчески инициативи, НПО и дарители.

Парадоксът

Доброволците компенсират институционалния вакуум, навигирайки в сложна, а често и рестриктивна правна рамка, която не улеснява техния труд.

Карта на маршрута: Структурен преглед

Дефиниция: Повече от просто "пътека"

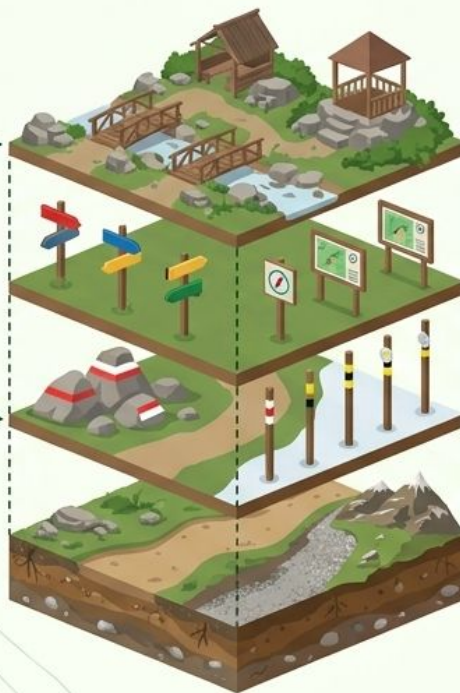
Туристическият маршрут е комплексна услуга, изискваща логистика, инфраструктура и стандартизация, категоризирана по вид (пешеходен, МТВ, конен, ски) и времетраене.

Обекти за отдих:

Заслони, мостове, беседки, обезопасителни съоръжения.

Маркировка:

Лентова (лятна) и стълбова (зимна) по стандартите на БТС.

Информационна система:

Навигационни табели, предупредителни знаци, карти.

Пътна настилка:

Физическото трасе (горски път, пътека, алпийски терен).

Институционален лабиринт: Разпръснатата отговорност

Министерство на туризма

Координира държавната политика, но фокусът традиционно е върху масовия туризъм и хотелиерството.

МОСВ (Паркови дирекции)

Има върховенство и строг контрол върху маршрутите в Националните и Природните паркове.

ИАГ (МЗХ)

Стопанисва над 90% от терена. Маршрутите преминават основно през горски пътища и територии.

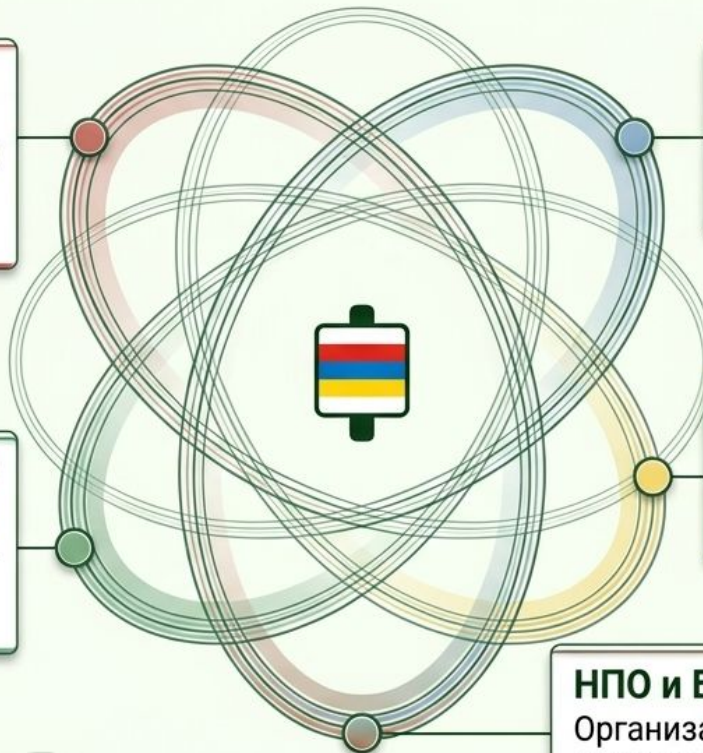
Общини

Ключови играчи по Закона за туризма за изграждане на местни екопътеки и веломаршрути.

НПО и БТС

Организациите, които реално извършват физическата поддръжка на терен.

Статут срещу Ресурс: Ролята на БТС според ЗФВС

ПРАВЕН СТАТУС

Легитимация:

Законът за физическото възпитание и спорта (ЗФВС) категорично признава БТС за национална организация за спортно-туристическа дейност и социален туризъм.

Мандатът:

Държавата припознава БТС като основен стопанин на националната мрежа от маркирани пътеки (вкл. европейските европейските E3, E4, E8) и прилежащите хижи.

СИСТЕМНАТА ПРОПАСТ

Проблемът:

ЗФВС вмениява огромни логистични отговорности, но не гарантира автоматично и целево бюджетно финансиране за тяхната поддръжка.

Резултатът:

Институционално призната организация, която е принудена да оперира национална инфраструктура разчитайки почти изцяло на проектно финансиране, дарителски кампании и доброволчески труд.

Правна матрица: 4 закона, 1 маршрут

Закон	Основен фокус	Какво регулира за туристите и маршрутите?	Ключово ограничение / Изискване
ЗТ (Закон за туризма)	Туристическа инфраструктура	Дефинира маршрутите като инфраструктура. Вменява отговорност на общините за изграждане и поддръжка.	Изисква общински наредби за маркировка (често липсва координация за специализиран туризъм).
ЗФВС (Закон за спорта)	Социален туризъм и НПО	Легитимира БТС като национален стопанин на мрежата и европейските маршрути.	Предоставя национален мандат, но не осигурява постоянен бюджет за изпълнението му.
ЗГ (Закон за горите)	Горски територии и фонд	Гарантира свободен пешеходен достъп (чл. 144) за туристи в горите (над 90% от маршрутите).	Изисква тежко съгласуване със собственика за изграждане на всякаква трайна инфраструктура.
ЗЗТ (Закон за защитените територии)	Опазване на природата	Има върховенство в Паркове/Резервати. Регламентира движението чрез Планове за управление.	Строго забранява отклоняване от маркировката; налага санкции за моторизиран или неоторизиран достъп.

Системни блокажи: Основни правни парадокси

Парадокс на поддръжката (ЗТ vs. Реалност):

Скъпи екопътеки се изграждат масово с европроекти (ПРСР), но програмите не позволяват бюджет за последваща поддръжка. След 5 години съоръженията стават опасни.

Парадокс на инициативата (ЗГ vs. Доброволци):

Доброволци искат да почистят пътека или да възстановят счупено мостче, но без сложна процедура по съгласуване с горските стопанства, трудът им е де факто незаконен.

Собственост без сервитут:

Законодателството не урежда лесно преминаването на традиционни маршрути през възстановени частни имоти. Маршрут може да бъде физически блокиран от собственик собственник без ясен механизъм за институционална реакция.

Липса на стандарт (МТВ конфликта):

Докато ЗДвП покрива асфалта, в горите липсва държавен стандарт за планинско колоездене. Това поражда ежедневен конфликт на интереси между пешеходци, колоездачи и ATV/Ендуро машини.

FAQ: Навигиране в правната рамка на терен

Мога ли свободно да маркирам нова туристическа пътека в планината?

Не. Според Закона за горите (ЗГ) и ЗЗТ, всяка нова маркировка и специализирана инфраструктура изисква предварително писмено съгласуване със собственика на територията (горско стопанство, община или паркова дирекция).

Кой носи отговорност, ако се нараня на счупен дървен мост по екопътека?

Най-често собственикът на инфраструктурата. Според Закона за туризма (ЗТ), за местните екопътеки това е съответната община, която е длъжна да ги поддържа безопасно.

Мога ли да карам велосипед или мотор по всяка пешеходна пътека в Национален парк?

Категорично не. Според ЗЗТ и плановете за управление, колоезденето е разрешено само по изрично указани маршрути, а моторизираните превозни средства са напълно забранени извън асфалтовите пътища.

Има ли единен закон за туристическата маркировка?

Няма отделен закон. Наредбата за маркировката (към ЗТ) и Инструкцията на БТС задават стандартите, но контролът по изпълнението им е институционално разпокъсан.

Финансиране: Модели и дефицити

Европейски програми (ПРСР, Интеррег)

Основен двигател. Наливат средства само за НОВИ обекти.

0 лв. за поддръжка

Дарения и Доброволци

Единственият реален буфер, който поема тежестта по ПОДДРЪЖКА на старата мрежа.

Общински бюджети

Източник за местен туризъм, но силно зависими от субективни приоритети.

Липсващото звено:

За разлика от пътната мрежа, в България няма "такса пътека", винетка или Целеви държавен фонд, който да гарантира ежегодна физическа физическа поддръжка на критичната туристическа инфраструктура.

Европейски контекст: Потенциал срещу Реалност

България е ключов географски кръстопът за трансевропейската пешеходна мрежа (E-paths: E3 Ком-Емине, E4, E8) и велосипедните коридори (EuroVelo 6 и 13).

Алпийски модел (Швейцария/Австрия):

Туристическите маршрути са класифицирани като **критична инфраструктура** (със статут, равен на пътната мрежа). Поддържат се системно от държавни и кантонални бюджети.

Български модел:

Маршрутите институционално се възприемат по-скоро като **"хоби инициатива"**. Държавата делегира отговорност, но оставя грижата в ръцете на НПО и гражданския сектор.

Реалността на терен: Уроци и грешки

Устойчивият модел (Добрият пример)

- **Интеграция:** Проекти (напр. в Западни Родопи), които интегрират местната общност в поддръжката.
- **Дигитализация:** Наличие на точни GPS тракове и актуална онлайн информация, съчетана с ясна физическа маркировка.
- **Собственост:** Активно местно сдружение или вело клуб, което има чувството за стопанин на мрежата.

Проектна амортизация (Лошият пример)

- **Екопътеки в нищото:** Изградени по европроекти масивни дървени съоръжения, беседки и кули без логична туристическа дестинация.
- **Изоставяне:** Липса на какъвто и да е ангажимент след изтичане на 5-годишния срок за устойчивост на проекта.
- **Резултат:** Опасни, гниеци останки, които застрашават туристите и вредят на природата.

Пътят напред: От оцеляване към европейски стандарт

Туристическите маршрути са най-евтината и достъпна здравна и туристическа инфраструктура на една нация. В момента тя съществува благодарение на ентузиазма, въпреки законите.

1. Правна синхронизация

Изчистване на парадоксите между Закона за горите и Закона за туризма, за да се легализира и улесни доброволческата поддръжка.

2. Единен дигитален регистър

Създаване на национална база данни (държавно-частно партньорство), която обединява всички официални, законни и безопасни маршрути (вкл. МТВ).

3. Целеви фонд Инфраструктура

Механизъм, който генерира предвидим ежегоден ресурс за поддръжка, отделен от парите за изграждане на нови обекти.